TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 3-son

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026
DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3.

Crossref Content Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, E. Sharipov, K. Abduvaliyeva, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 26-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 24
Adadi: 100. Buyurtma: № 72.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basi mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovatiy – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho'basi dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho'basi dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basi professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basi professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasi dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasi dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basi katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
Э. Шарипов, К. Абдувалиева,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:
М. Турсунов

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство
от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию 26.06.2026.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 24. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 72.

Отпечатано в типографии Ташкентского государственного юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, E. Sharipov, K. Abduvalieva, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address::
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.06.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 24.
Units: 100. Order: № 72.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **TOSHQULOV JURABOY, QURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Globallashuv sharoitida davlatni o'rganish prinsiplari: nazariy-metodologik tahlil

19 **ZOKIROV SHOXRUXBEK ZOHIDJON O'G'LI**
Qonunchilikni kodifikatsiya qilishning nazariy va amaliy masalalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

26 **ILXOMBEKOV JASURBEK ILXOMBEK O'G'LI**
Axborotga bo'lgan huquqning tarixiy taraqqiyoti va internet muhitida uning huquqiy shakllanishi

31 **ABDURAYIMOV MUXAMMAD SUVONQUL O'G'LI**
Malakali yuridik yordam ko'rsatishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari va uni amalga oshiruvchi subyektlar tarkibi muammolari

35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ O'G'LI**
Mahallaning davlat xizmatlari ko'rsatishdagi o'rni va davlat organlari bilan o'zaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish

43 **SOBIROV UMID SOBIR O'G'LI**
Akademik erkinlikning konstitutsiyaviy-huquqiy va institutsional kafolatlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

53 **TOPILDIYEV BAXROMJON RAXIMJONOVICH**
Patent huquqi tarixi va zamonaviy funksiyasi: Yevropa va AQSH tajribasi

61 **RAHMONQULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Shartnoma tuzish bo'yicha muzokaralar: ommaviy va xususiy jihatlarni ajratish

74 **XO'JAYEV SHOXJAXON AKMALJON O'G'LI**
Ijtimoiy tarmoqlardagi kontent asar sifatida

85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Korporativ boshqaruv kodeksini normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilish: muammolar, zarurat va takliflar

93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON O'G'LI**
Raqamli aktivlarni meros qilib qoldirishning huquqiy muammolari: O'zbekiston va xorij amaliyoti

102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediatsiya va arbitraj: O'zbekistonda investitsiya nizolarini hal etishning gibrid shakllarini rivojlantirish istiqbollari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOIY TA'MINOT HUQUQI

111 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
O'zbekistonda bolalar mehnati va uning xalqaro-huquqiy tartibga solinishi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

122 **XOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Ekologik huquqda raqamlashtirish va sun'iy intellekt

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

131 **BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR O‘G‘LI**
Sudyalar mustaqilligi va uni ta’minlash kafolatlarining nazariy-huquqiy tahlili: takomillashtirish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

139 **ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK O‘G‘LI**
Transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzishning ijtimoiy xavfliligi va uning jinoiy javobgarlikni belgilashdagi ahamiyati

147 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**
Odam savdosi uchun jazo muqarrarligini ta’minlash mexanizmlari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

155 **MELSOVA KAMILA BAXADIROVNA, ABDULLAYEV RUSTAM KAXRAMANOVICH**
Isbotlash tizimida raqamli dalillardan foydalanishning muammoli jihatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

165 **MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashishning ijtimoiy-huquqiy mohiyati

171 **AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM O‘G‘LI**
Zamonaviy qurolli mojarolar sharoitida harbiy jinoyatlar uchun javobgarlik: milliy va xalqaro-huquqiy tahlil

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

178 **NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN O‘G‘LI**
Xorijiy mamlakatlarda davlat xaridlarini raqamlashtirish va korrupsiya xavfini kamaytirish mexanizmlari

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

186 **XUDAYBERDIYEVA MAFTUNA ZAFAR QIZI**
Bola huquqlarining tasnifi: xalqaro va milliy huquqiy yondashuvlar va ularni amalga oshirish mexanizmlarining tizimli tahlili

12.00.15 – KRIMINOLOGIYA

197 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi va uning belgilari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 **ТОШКУЛОВ ЖУРАБОЙ, КУРБАНОВА ЭЛЬМИРА АСАДОВНА**
Принципы изучения государства в условиях глобализации: теоретико-методологический анализ

19 **ЗОКИРОВ ШОХРУХБЕК ЗОХИДЖОН УГЛИ**
Теоретические и практические вопросы кодификации законодательства

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

26 **ИЛХОМБЕКОВ ЖАСУРБЕК ИЛХОМБЕК УГЛИ**
Историческое развитие права на информацию и его правовое становление в интернет-среде

31 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВОНКУЛ УГЛИ**
Конституционно-правовые основы и проблематика субъектного состава оказания квалифицированной юридической помощи

35 **НУРМАТОВ СУННАТИЛЛО УЗОК УГЛИ**
Роль махалли в предоставлении государственных услуг и совершенствование механизмов взаимодействия с государственными органами

43 **СОБИРОВ УМИД СОБИР УГЛИ**
Конституционно-правовые и институциональные гарантии академической свободы

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

53 **ТОПИЛДИЕВ БАХРОМЖОН РАХИМЖОНОВИЧ**
История и современные функции патентного права: опыт Европы и США

61 **РАХМОНКУЛОВА НИЛЮФАР ХОДЖИ-АКБАРОВНА, КОВШОВ ТЕМУР ВЛАДИМИРОВИЧ**
Переговоры о заключении договора: разграничение публичного и частного аспекта

74 **ХУЖАЕВ ШОХЖАХОН АКМАЛЖОН УГЛИ**
Контент в социальных сетях как произведение

85 **САИДОВ ИБРОХИМ АНВАРОВИЧ**
Принятие кодекса корпоративного управления в качестве нормативно-правового акта: проблемы, необходимость и предложения

93 **АКРАМОВ АКМАЛЖОН АНВАРЖОН УГЛИ**
Правовые проблемы наследования цифровых активов: опыт Узбекистана и зарубежная практика

102 **ИНАМДЖАНОВА ЭЛНОРА ЭЛБЕКОВНА**
Медиация и арбитраж: перспективы развития гибридных форм разрешения инвестиционных споров в Узбекистане

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

111 **АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА**
Детский труд в Узбекистане и его международно-правовое регулирование

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

122 **ХОЛМУМИНОВ ЖУМА ТОШТЕМИРОВИЧ**
Цифровизация и искусственный интеллект в экологическом праве

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

131 **БОБОНАЗАРОВ МУХАММАДЖОН МУЗАФФАР УГЛИ**
Независимость судей и теоретико-правовой анализ гарантий её обеспечения: вопросы совершенствования

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

139 **АБДУРАСУЛОВА КУМРИНИСА РАИМКУЛОВНА, РАШИДОВ ШАВКАТБЕК РАВШАНБЕК УГЛИ**
Общественная опасность нарушения правил безопасности движения или эксплуатации транспортных средств как основание уголовной ответственности

147 **ЖУМАНИЁЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**
Механизмы обеспечения неотвратимости наказания за торговлю людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

155 **МЕЛСОВА КАМИЛА БАХАДИРОВНА, АБДУЛЛАЕВ РУСТАМ КАХРАМАНОВИЧ**
Проблемные аспекты использования цифровых доказательств в системе доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

165 **МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ**
Социально-правовое значение противодействия незаконному обороту наркотических средств

171 **АКБАРОВ САИДАКБАР РУСТАМ УГЛИ**
Ответственность за военные преступления в условиях современных вооружённых конфликтов: национально-правовой и международно-правовой анализ

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

178 **НУРИДИНОВ РАМЗИДИН ЛУТФИДИН УГЛИ**
Цифровизация государственных закупок и механизмы снижения коррупционных рисков в зарубежных странах

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

186 **ХУДАЙБЕРДИЕВА МАФТУНА ЗАФАР КИЗИ**
Классификация прав ребёнка: системный анализ международно-правовых и национально-правовых подходов и механизмов реализации

12.00.15 – КРИМИНОЛОГИЯ

197 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**
Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего преступника и её признаки

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 **TOSHKULOV JURABOY, KURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Principles of studying the state in the context of globalization: a theoretical and methodological analysis
19 **ZOKIROV SHOKHRUKHBEK ZOHIDJON UGLI**
Theoretical and practical issues of legislative codification

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

26 **ILKHOMBEKOV JASURBEK ILKHOMBEK UGLI**
Historical development of the right to information and its legal formation in the internet environment
31 **ABDURAYIMOV MUKHAMMAD SUVONKUL UGLI**
Constitutional-legal foundations and problematics of the subject composition of qualified legal aid provision
35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ UGLI**
Improving the role of the mahalla in the provision of public services and mechanisms for interaction with state bodies
43 **SOBIROV UMID SOBIR UGLI**
Constitutional-legal and institutional guarantees of academic freedom

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

53 **TOPILDIEV BAKHROMJON RAKHIMJONOVICH**
History and modern functions of patent law: the experience of Europe and the United States
61 **RAHMONKULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Contract negotiations: definition of public and private aspects
74 **KHUJAEV SHOKHJAKHON AKMALJON UGLI**
Content on social media as a work
85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Adoption of the corporate governance code as a regulatory-legal document: problems, needs and suggestion
93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON UGLI**
Legal problems of inheriting digital assets: Uzbekistan and foreign practice
102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediation and arbitration: prospects for the development of hybrid forms of investment dispute resolution in Uzbekistan

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

111 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Child labour in Uzbekistan and its international legal regulation

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

122 **KHOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Digitalization and artificial intelligence in environmental law

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

131 **BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR UGLI**
Theoretical and legal analysis of the independence of judges and guarantees for ensuring it: issues of improvement

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

139 **ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK UGLI**
Social danger of violation of safety rules for transport vehicle movement or operation and its significance in establishing criminal liability

147 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
Mechanisms for ensuring the inevitability of punishment for human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

155 **MELSOVA KAMILA BAKHADIROVNA, ABDULLAEV RUSTAM KAKHRAMANOVICH**
Problematic aspects of the use of digital evidence in the evidentiary system

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

165 **MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
The socio-legal significance of combating the illegal drug trade

171 **AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM UGLI**
Liability for war crimes in the context of modern armed conflicts: a national and international legal analysis

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

178 **NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN UGLI**
Mechanisms for the digitalization of public procurement and the reduction of corruption risks in foreign countries

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

186 **KHUDAYBERDIEVA MAFTUNA ZAFAR KIZI**
Classification of children's rights: a systematic analysis of international and national legal approaches and implementation mechanisms

12.00.15 – CRIMINOLOGY

197 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Criminological characteristics and signs of the personality of a juvenile offender

Kelib tushgan / Получено / Received: 14.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 01.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.06.2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3./ETSP9985
UDC: 343.23(045)(575.1)

TRANSPORT VOSITALARI HARAKATI YOKI ULARDAN FOYDALANISH XAVFSIZLIGI QOIDALARINI BUZISHNING IJTIMOIY XAVFLILIGI VA UNING JINOIY JAVOBGARLIKNI BELGILASHDAGI AHAMIYATI

Abdurasulova Kumrinisa Raimkulovna,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi
kurashish sho'basi professori, yuridik fanlar doktori
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6010-5707
e-mail: prof.abdurasulova@gmail.com

Rashidov Shavkatbek Ravshanbek o'g'li,
O'zbekiston Respublikasi
Ichki ishlar vazirligi akademiyasi
Kriminologiya kafedrasi katta o'qituvchisi
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-6069-4910
e-mail: rashidovshavkatbek@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi, mazkur sohadagi huquqiy tartibga solishning tarixiy bosqichlari hamda ushbu jinoyatning ijtimoiy xavflilik xususiyatlari atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqotda transport vositalari harakati xavfsizligini ta'minlashga oid xalqaro huquqiy hujjatlar, xususan, BMT konvensiyalari, xorijiy davlatlar tajribasi va milliy qonunchilik normalari o'zaro qiyosiy o'rganilgan. Maqolada yo'l-transport hodisalarining o'sish dinamikasi, ularning inson hayoti va sog'lig'iga, jamiyat xavfsizligiga, davlat hamda jamoat manfaatlariga yetkazayotgan salbiy oqibatlari statistik ma'lumotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, soha qoidalarini buzishning ijtimoiy xavfliligi masalasi yuzasidan milliy va xorijiy olimlarning nazariy qarashlari tahlil qilinib, jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasi va xususiyatlarini belgilovchi obyektiv hamda subyektiv omillar ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Mazkur qilmishni kriminalizatsiya qilishning huquqiy va ijtimoiy zarurati ochib berilib, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash davlatning muhim vazifalaridan biri ekanligi dalillangan. Shu bilan birga, transport vositasidan jinoiy maqsadlarda qasddan foydalangan holda sodir etiladigan qilmishlarni transport xavfsizligi qoidalarini ehtiyotsizlik orqasidan buzish jinoyatlaridan farqlash masalalariga ham alohida e'tibor qaratilgan. Maqola yakunida yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi mavjud muammolarni bartaraf etish, jinoyatchilik profilaktikasini kuchaytirish, huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish hamda fuqarolarning hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilishga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy takliflar ilgari surilgan.*

Kalit so'zlar: *yo'l harakati xavfsizligi, jinoiy javobgarlik, kriminalizatsiya, huquqbuzarlik profilaktikasi, statistik tahlil, davlat va jamiyat manfaatlari, inson hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilish*

ОБЩЕСТВЕННАЯ ОПАСНОСТЬ НАРУШЕНИЯ ПРАВИЛ БЕЗОПАСНОСТИ ДВИЖЕНИЯ ИЛИ ЭКСПЛУАТАЦИИ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ КАК ОСНОВАНИЕ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна,
доктор юридических наук, профессор сектора уголовного права,
криминологии и противодействия коррупции
Ташкентского государственного юридического университета

Рашидов Шавкатбек Равшанбек угли,
старший преподаватель кафедры криминологии
Академии Министерства внутренних дел Республики Узбекистан

Аннотация. *В настоящей статье всесторонне проанализированы формирование общественных отношений, связанных с нарушением правил безопасности движения или эксплуатации транспортных средств, исторические этапы правового регулирования данной сферы, а также особенности общественной опасности данного преступления. В исследовании проведён сравнительно-правовой анализ международно-правовых актов, регулирующих вопросы обеспечения безопасности дорожного движения, в частности конвенций Организации Объединённых Наций, опыта зарубежных государств и норм национального законодательства. На основе статистических данных раскрыты динамика роста дорожно-транспортных происшествий и их негативные последствия для жизни и здоровья человека, общественной безопасности, государственных и общественных интересов. Кроме того, проанализированы теоретические подходы отечественных и зарубежных учёных к вопросу общественной опасности нарушения правил в данной сфере, научно обоснованы объективные и субъективные факторы, определяющие степень и характер общественной опасности преступления. Раскрыты правовая и социальная необходимость криминализации данного деяния, а также обосновано, что обеспечение безопасности дорожного движения является одной из важнейших задач государства. Наряду с этим особое внимание уделено вопросам разграничения деяний, совершаемых с умышленным использованием транспортного средства в преступных целях, и преступлений, связанных с нарушением правил транспортной безопасности по неосторожности. В заключение статьи представлены научные выводы и практические предложения, направленные на устранение существующих проблем в сфере обеспечения безопасности дорожного движения, усиление профилактики преступности, совершенствование правовых механизмов и защиту жизни и здоровья граждан.*

Ключевые слова: *безопасность дорожного движения, уголовная ответственность, криминализация, профилактика правонарушений, статистический анализ, государственные и общественные интересы, охрана жизни и здоровья человека*

SOCIAL DANGER OF VIOLATION OF SAFETY RULES FOR TRANSPORT VEHICLE MOVEMENT OR OPERATION AND ITS SIGNIFICANCE IN ESTABLISHING CRIMINAL LIABILITY

Abdurasulova Kumrinisa Raimkulovna,
Professor of the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-Corruption,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Science in Law

Rashidov Shavkatbek Ravshanbek ugli,
Senior Lecturer of the Department of Criminology,
Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

Abstract. *In this article, the formation of social relations, the historical stages of legal regulation in this field, and the characteristics of social danger of this crime are analyzed in detail. In the study, international legal documents related to ensuring the safety of vehicle traffic, in particular, UN conventions, the experience of foreign countries and national legal norms were comparatively studied. The article describes the growth dynamics of traffic accidents, their negative consequences for human life and health, public safety, state and public interests, based on statistical data. Also, the theoretical views of national and foreign scientists on the issue of social danger of violating the rules of the industry were analyzed, and the objective and subjective factors determining the level and characteristics of social danger of the crime were scientifically substantiated. The legal and social necessity of the criminalization of this act has been revealed, and it has been proven that ensuring road traffic safety is one of the important tasks of the state. At the same time, special attention is paid to the issues of differentiating the acts committed with the intentional use of the vehicle for criminal purposes from the crimes of recklessly violating the rules of transport safety. At the end of the article, scientific conclusions and practical proposals aimed at eliminating existing problems in the field of road safety, strengthening crime prevention, improving legal mechanisms and protecting the life and health of citizens are put forward.*

Keywords: *road traffic safety, criminal liability, criminalization, crime prevention, statistical analysis, interests of the state and society, protection of human life and health*

Kirish

Transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarining zamonaviy tizimi shakllanish bosqichlarini tadqiq etish, shubhasiz, ushbu sohaning vujudga kelish tarixiga nazar tashlashni taqozo etadi. Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra, birinchi avtomobil 1886-yilda ixtiro qilingan bo'lsa-da, dastlabki davrlarda undan keng ko'lamda odam yoki yuk tashish vositasi sifatida foydalanish nazarda tutilmagan. Biroq qisqa vaqt ichida avtomobillarning ommalashishi maxsus yo'llar qurilishini va ular bo'ylab harakatlanish tartibini joriy etishni zaruratga aylantirdi. Transport harakatini nazorat qilish maqsadida ilk bor 1893-yilda Fransiyada erkaklarga (Kun.uz, 2023), 1896-yildan esa ayollarga haydovchilik guvohnomalari berila boshlandi. 1900-yilga kelib jahon avtosanoati tomonidan ishlab chiqarilgan avtomobillar soni 5 600 taga yetdi (Kun.uz, 2020).

Avtomobil harakatining takomillashishi va xalqaro miqyosga chiqishi natijasida transport vositalarining bir davlat hududidan ikkinchi davlatga o'tishi odatiy tus oldi. O'z navbatida, turli mamlakatlarda yo'l harakati qoidalarining xilma-xilligi haydovchilar uchun jiddiy noqulayliklarni keltirib chiqardi. Ushbu muammoni bartaraf etish maqsadida, 1909-yilda Parijda birinchi Xalqaro yo'l harakati qoidalari konvensiyasi qabul qilindi. Mazkur xalqaro hujjat bilan zamonaviy yo'l belgilarining asosi hisoblangan "Notekis yo'l", "Xavfli burilish", "Teng ahamiyatli yo'llar kesishmasi" hamda "Shlagbaumli temiryo'l kesishmasi" kabi dastlabki to'rtta belgilar tizimi tasdiqlandi. 1911-yildan e'tiboran ushbu yo'l belgilari Rossiya imperiyasi hududida ham o'rnatila boshlandi. Avtomobillar sonining shiddat bilan ortishi yo'l harakatini tartibga solish mexanizmlarini yanada takomillashtirishni talab etdi. Natijada, 1926-yilga kelib xalqaro yo'l belgilari tizimi yana ikkitaga ("Qo'riqlanmaydigan temiryo'l kesishmasi" va "To'xtash majburiy") ko'paydi (Kuznetsova, 2014).

1931-yil Jenevada bo'lib o'tgan xalqaro konferensiyada yo'l belgilarining yagona tizimi qabul qilindi. Ushbu tizimda asosiy urg'u so'zli yozuvlarga emas, balki grafik ramz va piktogrammalarga berilgani sababli u ilm-fanda "Yevropa tizimi" deb ataladi. Mazkur konferensiyada 26 ta yo'l belgisi ishlab chiqilib, ular funksional jihatdan uchta asosiy turga ajratildi (Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, 2023):

– ogohlantiruvchi;
– buyuruvchi (taqiqlovchi);
– ko'rsatuvchi.

1949-yil Jenevada qabul qilingan Yo'l harakati to'g'risidagi konvensiya hamda Yo'l belgilari va signallari haqidagi bayonnoma jahon miqyosida yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash tizimining shakllanishiga ulkan hissa qo'shdi. Mazkur konvensiya dunyoning 80 ta davlati tomonidan ratifikatsiya qilingan bo'lib, ko'plab mamlakatlar o'z milliy yo'l harakati qoidalarini aynan ushbu xalqaro hujjatlar qoidalariga muvofiqlashtirgan holda ishlab chiqqanlar. Ushbu xalqaro-huquqiy hujjatlarga sobiq Ittifoq 1959-yilda qo'shilgan va uning normalari asosida 1961-yilda ilk bor Ittifoq miqyosida yagona bo'lgan "SSSR shaharlari ko'chalari, aholi punktlari va yo'llarida harakatlanish qoidalari" tasdiqlangan (Kuznetsova, 2014).

Asosiy qism

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgach, zamonaviy talablar va mahalliy shart-sharoitlarni inobatga olgan holda, yo'llarda harakatlanishning yangi huquqiy asoslarini yaratish zarurati vujudga keldi. Shu bois, 1994-yilda BMTning 1968-yildagi Yo'l harakati to'g'risidagi (Republic of Uzbekistan, 1999) hamda Yo'l belgilari va signallari to'g'risidagi konvensiyalari talablari, shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasi asosida "Yo'l harakati qoidalari"ning yangi tahrirdagi matni tayyorlandi. Ekspertiza jarayonlaridan so'ng, 1999-yil 19-avgustda sohaning bosh hujjati – "O'zbekiston Respublikasining yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi (ushbu Qonunga keyinchalik, xususan, 2013-yil 10-apreldagi O'RQ–348-sonli Qonun bilan tegishli o'zgartish va qo'shimchalar kiritilgan) (Republic of Uzbekistan, 1999).

Qonun ijrosini ta'minlash maqsadida barcha vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralarning ushbu Qonun normalariga zid bo'lgan idoraviy-huquqiy hujjatlari muvofiqlashtirildi yoki bekor qilindi. Jumladan, Vazirlar Mahkamasining 2000-yil 11-dekabrdagi qarori bilan yangi "Yo'l harakati qoidalari" tasdiqlandi. Gidrometeorologik va ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar inobatga olingan holda, Hukumat qaroriga asosan 2016-yilning 1-martidan boshlab yangi tahrirdagi mukammal-

lashtirilgan Yoʻl harakati qoidalari amaliyotga joriy etildi (Republic of Uzbekistan, 1999).

Shunga qaramay, bugungi kunda avtomobil yoʻllarida transport vositalari oqimi va harakat jadalligining keskin ortishi bir qator tizimli muammolarni keltirib chiqarmoqda. Xususan, yoʻl-transport hodisalarining koʻpayishi, buning oqibatida fuqarolarning ogʻir tan jarohatlari olishi, umrbod nogironlikka mahkum boʻlishi yoki halok boʻlishi bilan bogʻliq fojiali holatlar hamon yuqoriligicha qolmoqda. Bundan tashqari, shahar infratuzilmasidagi tirbandliklarning ortishi hamda transport vositalaridan chiquvchi zararli gazlarning atrof-muhit va ekologiyaga salbiy taʼsiri tobora dolzarb ijtimoiy-ekologik muammoga aylanib bormoqda.

Yoʻl harakati xavfsizligini taʼminlash sohasidagi islohotlar, birinchi navbatda, harakat ishtirokchilarining hayoti va sogʻligʻini muhofaza qilishning qonuniy kafolatlarini mustahkamlash maqsadini koʻzlaydi. Bu borada yoʻl harakati xavfsizligini taʼminlashning mutlaqo yangicha, zamonaviy mexanizmlarini joriy etish, tizimli ilmiy tadqiqotlar oʻtkazish orqali mavjud muammolarni fundamental oʻrganish hamda ularni bartaraf etishning eng samarali metodlarini ishlab chiqib, amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Yoʻl harakati madaniyati va xavfsizligining tarixiy evolyutsiyasiga nazar tashlasak, ayrim eʼtiborli faktlar koʻzga tashlanadi. Masalan, Markaziy Osiyo hududida ham qadimdan harakatlanish tartibiga qatʼiy rioya qilingan. Ajdodlarimiz Ichan qalʼa hududiga oʻng darvozadan kirib, chiqishda esa chap darvozalardan foydalanganlar. Trafik va qatnov darajasi bugungi kun koʻrsatkichlaridan tubdan farq qilsa-da, bu boradagi tarixiy tartib-qoidalar haqidagi maʼlumotlar bizgacha yetib kelgan.

Piyodalar uchun moʻljallangan ilk yoʻlaklar (trotuarlar) esa XVIII asr oxirida Parijda qurilgan boʻlib, bugungi kunda ushbu muhim elementsiz nafaqat yirik megapolislar, balki qishloq infratuzilmasini ham tasavvur qilib boʻlmaydi. Avtomobillashuv jarayoni oʻz navbatida ilk noxush hodisalarni ham tarixga muhrladi. Jumladan, 1896-yil 30-mayda Nyu-Yorkda tan jarohati bilan bogʻliq birinchi yoʻl-transport hodisasi qayd etilgan boʻlib, unda Genri Uels boshqaruvidagi avtomobil va velosipedchi Evelina Tomas toʻqnashib ketgan (hodisa oqibatida velosipedchining oyogʻi singan). Oʻsha yilning 17-avgustida esa Londonda avtomobil harakati tufayli tarixdagi ilk oʻlim bilan bogʻliq YTH sodir boʻlgan. Unda soatiga 12,8 kilometr tezlikda harakatlanib kelayotgan avtomobil 44 yoshli miss Bridjit Driskollni bosib ketgan, biroq oʻsha davr huquqiy qarashlariga koʻra bu voqea "baxtsiz hodisa" deb baholangan (Aytmuratov, 2023).

Yuqorida keltirilgan maʼlumotlardan koʻrinib turibdiki, birinchi avtomobil yaratilgan davrdan to hozirgi kunga qadar yoʻl harakati qoidalariga qatʼiy rioya etish hamda "yoʻl harakati xavfsizligi"ni taʼminlash masalasi oʻz dolzarbligini yoʻqotmay kelmoqda.

Rasmiy statistik maʼlumotlarga koʻra, respublikamizda 2022-yilda 9902 ta yoʻl-transport hodisalari sodir etilgan. Ushbu noxush hodisalar oqibatida 9606 nafar fuqaro turli darajada jarohatlangan boʻlsa, afsuski, 2356 nafari hayotdan koʻz yumgan (Service of Traffic Safety of the Ministry of Internal Affairs, 2023).

2023-yil yakunlariga koʻra esa sohada jami 16 milliondan ortiq qoidabuzarlik, jumladan, 13 mln dan ortiq qoʻpol qoidabuzarlik, 42 mingga yaqin transport vositasini mast holda boshqarish, 300 mingdan ortiq piyodalar tomonidan sodir etilgan qoidabuzarlik holatlari qayd etilgan. Bunday huquqbuzarliklar oqibatida 9 839 ta yoʻl-transport hodisasi yuz berib, ularda 9 209 nafar fuqaro jarohatlangan va 2 282 nafar fuqaro halok boʻlgan. Eng achinarlisi, 2023-yilda bolalar ishtirokida 1 794 ta yoʻl-transport hodisasi qayd etilib, ushbu fojialar oqibatida 1 568 nafar bola jarohatlangan va 263 nafar voyaga yetmagan bola hayotdan bevaqt koʻz yumgan (Samisov, 2024).

Shuningdek, 2024-yilda Oʻzbekistonda 9 364 ta yoʻl-transport hodisasi qayd etilgan boʻlib, ularning oqibatida 8 901 nafar kishi jarohatlangan va 2 203 nafari halok boʻlgan. 2025-yilda mamlakatimizda jami 9 226 ta yoʻl-transport hodisasi kuzatilgan. Ushbu hodisalar natijasida esa 8 901 nafar fuqaro shikastlangan hamda 2 188 kishi hayotdan koʻz yumgan (Service of Traffic Safety of the Ministry of Internal Affairs, 2026).

Yuqoridagi keltirilgan tizimli statistik maʼlumotlar shuni koʻrsatadiki, transport vositalari bilan bogʻliq huquqbuzarliklarning sodir etilishi toʻgʻridan toʻgʻri davlat, jamiyat va shaxs manfaatlariga jiddiy moddiy zarar yetkazadi.

Bu jarayonda fuqarolarning xavfsiz yashashga oid huquq va erkinliklari poymol boʻlib, jiddiy ekologik, mulkiy va demografik yoʻqotishlar kelib chiqmoqda. Shu sababli, yoʻllarda har qanday haydovchiga transport vositasini boshqarish davomida salbiy taʼsir koʻrsatadigan omillarni aniqlash va ularni bartaraf etish hozirgi kunning eng dolzarb muammolaridan biridir.

Bugungi kunda ushbu muammolarning oldini olish maqsadida barcha shahar va viloyatlarimizda infratuzilma obyektlari qayta taʼmirlanib, haydovchi hamda yoʻlovchilar uchun sezilarli qulayliklar yaratilmoqda. Yoʻllar sifatini oshirish borasidagi amaliy ishlar bilan bir qatorda, IIV Yoʻl harakati xavfsizligi xizmati tomonidan fuqarolarning manzillariga sogʻ-salomat yetib borishlarini taʼminlashga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar koʻrilmoqda. Shunday boʻlsa-da, sohada hali ham tizimli muammolar va zudlik bilan bajarilishi lozim boʻlgan qator vazifalar saqlanib qolmoqda.

Shu sababli, mamlakatimizda boshqa huquq tarmoqlari singari, jinoyat huquqida ham transport vositalarini boshqarish yoki ulardan foydalanish xavfsizligini taʼminlovchi hamda muhofaza qiluvchi ijtimoiy munosabatlar alohida jinoyat-huquqiy muhofaza obyektlari qatoriga kiritilgan.

Bundan tashqari transport vositalari yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish jinoyatini boshqa oʻxshash tarkibli qilmishlardan farqlash amaliyotda juda muhim ahamiyat kasb etadi. Zero shaxs oʻziga tegishli transport vositasi orqali boshqa bir shaxsni qasddan urib yuborsa yoki bosib oʻtsa, bunday holatlarda aybdorning harakatlari transport jinoyati emas, balki shaxsga qarshi qaratilgan qasddan sodir etilgan jinoyat sifatida baholanishi va yuz bergan oqibatlarga qarab kvalifikatsiya qilinishi lozim. Yaʼni, agar avtotransport vositasidan odam oʻldirish maqsadida jinoyat quroli sifatida foydalanilsa, ushbu qilmish qasddan odam oʻldirishga suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilinadi. Shuningdek, bugungi kunda xalqaro miqyosda transport vositasini odamlar gavjum joylarga haydash orqali teraktlar sodir etish tendensiyasi ham kuzatilmoqda. Bunday holatlarda qilmishni transport vositalaridan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish (ehtiyotsizlik orqasidagi) jinoyatidan ajratib olish va toʻgʻri huquqiy baho berish uchun jinoyat qonunchiligida subyektning ayb shakli (qasd yoki ehtiyotsizlik) va jinoiy maqsadini aniq belgilovchi maxsus normalar nazarda turilgan.

“Nima sababdan jinoyat huquqida transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish mustaqil jinoyat sifatida belgilangan?” degan savolga javobni mazkur qilmishning ijtimoiy xavflilik darajasini tahlil qilish orqali topish mumkin. Zero, qilmishni kriminalizatsiya qilish masalasi yuzasidan fikr bildirgan olimlarning aksariyati har qanday jinoyatning muhim va ajralmas belgisi sifatida uning ijtimoiy xavfliligini koʻrsatadilar (Gontar, 2007). Shu bois, transport vositalari harakat yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzishni jinoyat sirasiga kiritishning asosiy omillaridan biri uning yuqori darajadagi ijtimoiy xavfliligidir. Jinoyat huquqi nazariyasida ijtimoiy xavflilik qilmishni jinoyat deb topishning zarur sharti hisoblansa-da, biroq bu belgining oʻzigina kriminalizatsiya qilish uchun yetarli emas.

Ijtimoiy xavflilik kategoriyasi jinoyat huquqi nazariyasida bir necha oʻn yillar davomida bahslarga sabab boʻlib kelayotgan dolzarb muammolardan biridir. Buning asosiy sababi – olimlar ushbu tushunchaning mazmun-mohiyati boʻyicha haligacha yagona va uzil-kesil toʻxtamga kelinmaganligidadir.

Yuridik adabiyotlarda ijtimoiy xavflilikning tarkibiy tuzilishi haqida ham turlicha qarashlar mavjud. Xususan, koʻpchilik tadqiqotchilar, ijtimoiy xavflilikni jinoiy tajovuzni tavsiflovchi barcha belgilarning yaxlit yigʻindisi sifatida baholaydilar (Abdusalomov & Karaketov, 1997).

Professor M. Usmonaliyevning fikricha, jinoyatning ijtimoiy xavflilik miqdori uning hajmiy koʻrsatkichi hisoblanib, bunda yetkazilgan zararning darajasi, kelib chiqqan oqibatning ogʻirligi, jinoiy harakatning qay darajada amalga oshirilganligi (tayyorgarlik koʻrish, suiqasd qilish yoki oxiriga yetkazilganlik bosqichi), qilmishning bir guruh shaxslar tomonidan sodir etilganligi, jinoyatning usuli, unda qurol yoki qurol sifatida foydalaniladigan ashyolarning ishlatilganligi hamda aybning xususiyatlari kabi omillar inobatga olinadi (Usmonaliyev, 2005).

K.R. Abdurasulova esa muammoga tizimli yondashib: “Jinoyatning ijtimoiy xavfliligi qilmish (harakat yoki harakatsizlik)ning, ushbu qilmish natijasida kelib chiqqan oqibatning va aybdor shaxsning ijtimoiy xavfliligi majmuidan iborat-

dir", degan konseptual fikrni bildirgan (Abdurasulova, 1994).

O'z navbatida, M.X. Rustambayev jinoyatning ijtimoiy xavfliligi uning jamiyatda keng tarqalganlik darajasi bilan belgilanishi to'g'risidagi muhim nazariy qarashni ilgari surgan (Rustambaev, 2006).

Ayrim olimlar shaxsning ijtimoiy xavfliligini qilmishning ijtimoiy xavflilik tizimiga kiritishga qarshilik bildiradi. Masalan, A.D. Nechayevning fikricha, "biz shaxs va qilmishning ijtimoiy xavfliligini ko'rib chiqishda ularni bir-biridan ajratgan holda o'rganishimiz kerak, chunki jinoyatchi shaxsining ijtimoiy xavfliligi qilmish sodir etilishidan oldinroq, bir qator hollarda bevosita jinoyat sodir etish vaqtida shakllanadi" (Nechaev, 2017). Biroq M. Abdusalomov va Y.M. Karaketovlar nazarida qilmishning ijtimoiy xavflilik tizimidan jinoyatchining shaxsini chiqarib tashlash va ajratish mumkin emas deb hisoblaydilar (Abdusalomov & Karaketov, 1997).

Bizningcha, shaxs individual ijtimoiy xavflilik xususiyati (xavfli yoki o'ta xavfli retsidivist deb topish holatlaridan tashqari) yoki unda qandaydir aniq bir jinoiy qilmishni sodir etish istagi yoki niyati mavjudligining o'zi hech qanday jinoiy-huquqiy oqibat tug'dirmaydi. Shu sababli, ijtimoiy xavfli qilmishning real sodir etilishi, ya'ni obyektiv ijtimoiy xavflilik amaldagi jinoyat qonunchiligiga muvofiq jinoiy javobgarlikning yagona va muqarrar asosi bo'lib xizmat qiladi.

Ayrim olimlar ijtimoiy xavflilikning belgilarini uning darajasi va xususiyatiga ta'sir etuvchi, biroq mazkur kategoriyaning ichki tuzilishini shakllantirmaydigan tashqi holatlardan farqlash lozimligini ta'kidlaydilar. Xususan, ular qilmishning ijtimoiy xavflilik darajasiga modifikatsiyalovchi ta'sir ko'rsatuvchi bunday holatlar sirasiga jinoyat sodir etish motivi va maqsadini kiritadilar (Konovalchuk, 2016).

O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining "Sudlar tomonidan jinoyat uchun jazo tayinlash amaliyoti to'g'risida"gi qarori tushuntirishlariga ko'ra, jinoyatning ijtimoiy xavflilik xususiyati tajovuz obyekti (inson hayoti va sog'lig'i, mulk, jamoat xavfsizligi va h.k.), aybning shakli hamda qilmishning Jinoyat kodeksining 15-moddasiga asosan jinoyatlarning qaysi toifasiga kiritilganligi bilan belgilanadi (Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, 2006). Jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasi esa qilmish sodir etilishi holatlari, chunonchi, jinoiy niyatning amalga oshirilish darajasi va jinoyatning bosqichlari, jinoyatni sodir etish usuli, yetkazilgan zarar miqdori yoki kelib chiqqan oqibatlarning og'irligi, shuningdek, ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyatlarda sudlanuvchining bajargan roli bilan belgilanadi (Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, 2006).

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib aytish mumkinki, ayrim tadqiqotchilar ijtimoiy xavflilik tarkibidagi yetakchi element sifatida faqat obyektiv alomatlarni e'tirof etsalar, ikkinchi guruh olimlari subyektiv mezonlarni birlamchi deb hisoblaydilar. Uchinchi toifa vakillari esa ushbu kategoriya qilmishning obyektiv va subyektiv belgilarining muayyan qismi yoki ularning barcha zarur elementlari yaxlitligidan shakllanishini ta'kidlaydilar. Fikrimizcha, har qanday qilmishning ijtimoiy xavfliligi faqatgina obyektiv va subyektiv belgilarning uzviy birligi hamda majmui asosida belgilanishi lozim.

Yetkazilgan zararning ko'lami va oqibatlarini keltirib chiqaruvchi holatlar, qilmishning o'zi va sodir etish usuli, shuningdek, jinoyat-huquqiy muhofaza qilinadigan ijtimoiy munosabatlar hamda jinoyat predmeti qilmishning ijtimoiy xavfliligini bevosita belgilovchi asosiy elementlar hisoblanadi. Obyektiv alomatlar orqali namoyon bo'ladigan ijtimoiy xavflilikka bilvosita ta'sir etuvchi omillar sirasiga esa ayb shakli, jinoiy maqsad, motiv hamda jinoyat tarkibida to'g'ridan to'g'ri nazarda tutiladigan subyektning maxsus xususiyatlarini kiritish mumkin.

Demak, har qanday jinoyat singari transport vositalari yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzishning ijtimoiy xavfliligi qonun bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarga tajovuz qilishda namoyon bo'ladi.

Sodir etilayotgan yo'l-transport hodisalari insonlarning yashash huquqiga jiddiy tahdid solmoqda. A.S. Pivovarovning qayd etishicha, "yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi huquqbuzarliklar bugungi kunda shaxs va jamiyatning hayotiy muhim manfaatlariga real xavf tug'dirmoqda" (Pivovarov, 2002). A.I. Saitqosimovning fikricha esa "davlat siyosati tizimidagi yo'l harakati xavfsizligi muammosining ijtimoiy mohiyati, asosan, aholi hayoti va sog'lig'ini saqlash zarurati bilan bog'liqdir" (Saitkosimov, 2021).

Ushbu mulohazalarni ma'qullagan holda qo'shimcha qilish mumkinmi, davlat zimmasidagi eng ustuvor vazifalardan biri – insonning hayotiy muhim manfaatlari va huquqlarini ishonchli muhofaza qilishdir. V.E. Klyavinning ta'kidlashicha, "yo'llarda xavfsizlikni ta'minlash ijtimoiy, iqtisodiy, demografik sohalardagi muammolarning yechimi, shuningdek, mintaqaviy rivojlanishga hamda odamlar hayoti sifati va darajasining o'sishiga ko'maklashuvchi shaxs xavfsizligini ta'minlash vazifalarining tarkibiy qismi hisoblanadi" (Klyavin, 2017).

A.S. Pivovarov to'g'ri ta'kidlaganidek, "xavfsiz yo'l harakati uchun zarur sharoitlar yaratish faoliyatning sohalararo xususiyati uni ijtimoiy boshqaruvning favqulodda muhim obyekti sifatida belgilaydi" (Pivovarov, 2002).

K.M. Raximov esa muammoning inson omili bilan bog'liq jihatlariga e'tibor qaratib: "Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash yo'nalishi inson hayoti va sog'lig'ini saqlash, uning turli ehtiyojlarini qondirish hamda mehnat qilish faoliyati xavfsiz kechadigan soha va ish o'rni sifatida shakllanishi lozim. Bu esa mazkur sohada xavfsizlikni ta'minlash yana bir ijtimoiy zarurat ekanligini anglatadi", deb ta'kidlaydi (Raximov, 2023). Demak, transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish qoidalarini buzish jinoyatlari uchun javobgarlik belgilanishining ijtimoiy zarurati bugungi kunda har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Jinoyat kodeksida transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish uchun jinoiy javobgarlikning belgilanishi, eng avvalo, fuqarolarning sog'lig'i, osoyishtaligi hamda davlat va jamiyat manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Zero, xalqimizning "Yo'l qoidasi – umr foydasi" degan olijanob maqoli ham bejiz aytilmagan. Avtotransport vositalari harakati va ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzganlik uchun javobgarlikning muqarrarligi, nafaqat mamlakatimizda, balki butun yer yuzida millionlab insonlarning hayoti va sog'lig'ini asrab qolishning muhim huquqiy kafolati bo'lib kelmoqda.

REFERENCES

Abdurasulova, K. R. (1994). *Ugolovnaya otvetstvennost za moshennichestvo [Criminal liability for fraud]* (Abstract of doctoral dissertation). Tashkent State University of Law.

Abdusalomov, M., & Karaketov, Yu. (1997). *Otvetstvennost za vymogatelstvo [Liability for extortion].* Fan.

Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan. (2023). *Transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish jinoyatlarini tergov qilishning o'ziga xos xususiyatlari [Specific features of investigating crimes related to the violation of safety rules for the movement or operation of vehicles]*. Academy of the MIA.

Alibayeva, N., Kuchkarova, R., Turgunova, F., Rozimova, G., Karaketova, Q., Jumanazarova, D., & Turabaeva, Z. (2026). Suicide prevention among adolescents: Integrating psychological assistance with legal and social frameworks. *Qubahan Academic Journal, 6*(1), 325–347. https://doi.org/10.48161/qaj.v6n1a2217

Aytmuratov, J. J. (2023). *Ichki ishlar organlari uchun "yo'l-patrul faoliyati" mutaxassisligi bo'yicha serjantlar tarkibi xodimlarini maxsus kasbiy tayyorlash kursi bo'yicha o'quv-uslubiy majmua [Educational-methodical complex on a special professional training course for sergeant personnel in the specialty of "road-patrol activity" for internal affairs bodies].* Academy of the MIA.

Epifanova, E. V. (2012). *Obshchestvennaya opasnost kak nauchnaya kategoriya, zakonodatelnaya definitsiya: istoriya i sovremennost [Public danger as a scientific category, legislative definition: History and modernity].* Yurlitinform.

Gontar, I. (2007). Kategoriya «Obshchestvennaya opasnost» v ugolovnom prave: ontologicheskiy aspekt [The category of "Public danger" in criminal law: Ontological aspect]. *Criminal Law*, (1), 16–19.

Gulyamov, Z. Kh. (1996). *Prestupleniya protiv pravosudiya [Crimes against justice].* Adolat.

Klyavin, V. E. (2017). *Razrabotka nauchnykh metodov povysheniya urovnya sistemnoy bezopasnosti dorozhnogo dvizheniya [Development of scientific methods for increasing the level of systemic road safety]* (Abstract of doctoral dissertation). Lipetsk State Technical University.

Konovalchuk, M. V. (2016). Obshchestvennaya opasnost prestupleniya i voprosy dekriminalizatsii (kriminalizatsii) deyaniy [Public danger of crime and issues of decriminalization (criminalization) of acts]. *Bulletin of the Samara Law Institute*, 3(21).

Kun.uz. (2020, February 10). *Avtoevolyutsiya: Ilk avtomobillar qanday yaratilgan? [Autoevolution: How the first cars were created?].* https://kun.uz/news/2020/02/10/avtoevolyutsiya-ilk-avtomobillar-qanday-yaratilgan

Kun.uz. (2023, October 8). *Haydovchilik guvohnomasi tarixi [History of driving licenses].* https://www.kun.uz/kr/news/2023/10/08/haydovchilik-guvohnomasi-tarixi

Kuznetsova, A. P. (2014). Istoriya dorozhnykh znakov [History of road signs]. *CAD and GIS for Highways*, 1(2), 99.

Martsev, A. I. (2001). Obshchestvennaya vrednost i obshchestvennaya opasnost prestupleniya [Public harmfulness and public danger of crime]. *Jurisprudence*, (4), 148–155.

Nechaev, A. D. (2017). *Kontseptualnye osnovy i teoreticheskoe modelirovanie kriminalizatsii i dekriminalizatsii [Conceptual foundations and theoretical modeling of criminalization and decriminalization]* (Doctoral dissertation). Saratov State Law Academy.

Pivovarov, A. S. (2002). *Obespechenie bezopasnosti dorozhnogo dvizheniya kak funktsiya organov mestnogo samoupravleniya [Ensuring road safety as a function of local government bodies]* (Abstract of doctoral dissertation). South Ural State University.

Raximov, K. M. (2023). *Yoʻl harakati xavfsizligini taʼminlash tizimining nazariy-huquqiy jihatlari [Theoretical and legal aspects of the road traffic safety system]* (Doctoral dissertation). Tashkent State University of Law.

Republic of Uzbekistan. (1999, August 19). *Law "On road traffic safety" (No. LRU-818-I).* Lex.uz. https://lex.uz/acts/24741

Rustambaev, M. Kh. (2006). *Oʻzbekiston Republicasi Jinoyat kodeksiga sharhlar: Maxsus qism [Commentaries on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan: Special part].* Ilm Ziyo.

Saitkosimov, A. I. (2021). *Yoʻl harakati xavfsizligini taʼminlashda va inson hayotiy manfaatlari ustuvorligi [Ensuring road traffic safety and the priority of human vital interests].* In *"Yoʻl harakati xavfsizligini taʼminlashning dolzarb muammolari va bu sohada huquqbuzarliklarning profilaktikasi" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari toʻplami [Collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic "Current problems of ensuring road safety and prevention of violations in this area"]*. Academy of the General Prosecutor's Office.

Samisov, O. (2024, February 29). *Oʻzbekistonda 2023-yili sodir etilgan 9,8 mingta YTH oqibatida 2,2 ming kishi vafot etgan [2.2 thousand people died in 9.8 thousand road accidents in Uzbekistan in 2023]*. Daryo. https://daryo.uz/2024/02/29/ozbekistonda-2023-yili-sodir-etilgan-98-mingta-avariya-oqibatida-22-ming-kishi-vafot-etgan

Service of Traffic Safety of the Ministry of Internal Affairs. (2023). *2022-yil davomida respublikamiz yoʻllarida sodir boʻlgan yoʻl-transport hodisalari boʻyicha tahlil [Analysis of road traffic accidents that occurred on the roads of our republic during 2022].* https://yhxx.uz/oz/statistics/analiz-dorozhno-transportn

Service of Traffic Safety of the Ministry of Internal Affairs. (2026). *Yurtimizda 2025-yilda sodir boʻlgan yoʻl-transport hodisalari tahlili [Analysis of road traffic accidents that occurred in our country in 2025].* https://yhxx.uz/oz/news/yurtimizda-2025-yilda-sodir-bolgan-yol-transport-h...#:~:text=Xususan%2C%20aholi%20soni%202021%2Dyildagi,5%20532%20396%20taga%20oshgan

Supreme Court of the Republic of Uzbekistan. (2006, February 3). *Resolution "On the practice of sentencing for crime by courts" (No. 1).* Lex.uz. https://lex.uz/docs/1455976

Umnova, Yu. V. (2011). Obshchestvennaya opasnost v protsesse ugolovnogo pravotvorchestva i pravoprimeneniya [Public danger in the process of criminal lawmaking and law enforcement]. *Current Issues of Russian Law*, (2), 34.

Usmonaliyev, M. (2005). *Jinoyat huquqi: Umumiy qism [Criminal law: General part].* Yangi asr avlodi.

Zaripov, Z. S., & Kabulov, R. (1991). *Kvalifikatsiya krazh, grabezhey, razboev, sovershyonnykh putyom proniknoveniya v pomeshchenie ili inoe khranilishche [Qualification of thefts, robberies, burglaries committed by penetrating into a premises or other storage].* Academy of the MIA.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 3-SON

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: https://dx.doi.org 10.51788/tsul.jurisprudence.6.3.

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence